

CASA BERNARDEI ALBA

TNB TEATRUL
NATIONAL
BU CUREȘTI
STAGIUNEA 1993-1994

Când critica era "vigilentă"...

Printre dramaturgii progresiști recomandați teatrelor în stagiunea 1947-1948 de către Ministerul Artelor, se afla și Federico Garcia Lorca apreciat, mai ales, pentru "filonul popular al întregii opere".

Prima piesă a poetului-mărtir reprezentată la noi, în toamna anului 1947, este *Nevasta pantofarului*, cu traducere Laszăr Sebastian, pentru scena Teatrului Nostru al Dinei Cocea, titlul comediei muzicale *Minunata pantofăreasă*. Un rol la zeniul carierei celei care fusese o divă a teatrului liric, Elena Zamora.

Poetul Cicerone Theodorescu încredințează Teatrului Național versiunea românească a dramei *Casa Bernardei Alba*, versiune unanim apreciată de critică pentru virtuțile sale poetice fidele originalului.

Vigilent, în atmosfera tensionată politică de la începutul anului 1948, Zaharia Stancu organizează o "ședință de producție", nemulțumit de felul cum regizorul Nicolae Massim conduce-repetițiile. Directorul Naționalului se teme că "valoarea de poem a piesei nu e îndeajuns relevantă" își amintește Valentin Silvestru. Invitații prezenți la discuții îl liniștesc și spectacolul se apropie de premiera din 28 ianuarie 1948, la sala Studio (Piața Amzei), una dintre cele patru săli ale Teatrului Național rămas fără monumentalul edificiu din Calea Victoriei.

În ziarul *Rampa* din 25 ianuarie, regizorul N. Massim produce dovada că a înțeles caracterul protestatar al dramei. Ea "reflectă total, într-un perfect echilibru, economie în acțiune și în fiecare din amănunte, revolta poetului împotriva opresiunii, a tiraniei, care în curând avea să-l trimită la moarte".

Și Florica Șelmaru, în cronică din *România liberă* (2 febr.), e de acord că piesa este "un protest în numele vieții, al dragostei, al bucuriei". Lorca dând personajelor "un conținut de clasă de mare și puternică autenticitate". Dar regizorul care trebuia sărmanul - să evidențieze, în acțiunile Bernardei Alba, "caracterul de reprezentant al chibburimii", a transformat "tot ce este instinct primar, într-o nevroză foarte orșezănată".

Cu franchețea omului nou, Silviu Iosifescu nu se sfiește să arate limitele ideologice ale piesei (*Contemporanul*, 6 febr.). Autorul se mărginește "la o imagine în tonuri sumbre ale unei lumi rupte de viață, dar nu deschide nici un drum către lumea de afară..." (Așadar, masele, unde sunt masele?).

• 1898, 5 iunie - Se naște Federico Garcia Lorca la Fuente Vaqueros (provincia Granada) • 1898-1914 - Urmează cursurile liceului din Almeria și ale colegiului Sagrado Corazon - După 1914 studiază filosofia, literice și dreptul la Universitatea din Granada. În această perioadă învață să cânte la gitară și la pian. • 1916 - Scrie primele poezii. • 1918 - La Granada i se tipărește primul volum intitulat *Impresii și peisaje* (poeme în proză) • 1920, 22 martie - La Madrid, pe scena Teatrului Eslava i se reprezintă prima piesă: *Vraja futurilor*. • 1921 - Apare la Madrid primul său volum de versuri: *Cartea de poeme* • 1923 - F.G. Lorca obține licența în drept la Universitatea din Granada • 1924 - Termină volumul *Cântece* • 1925 - Termină piesa *Mariana Pineda* ("romanaș popular în trei stampe") pe care i-o citește mai întâi bunului său prieten, pictorul Salvador Dali. • 1927, 24 iunie - La Teatrul Goya din Barcelona are loc premiera piesei *Mariana Pineda*

Totuși, opera are "un intens dramatism interior", iar regizorul a păstrat "tăria și unitatea de culoare a textului", cu toate că - ah, regizorii burghezi! - tot timpul ai "impresia de senzualitate grea, de apăsător și închis".

În *Rampa* din 1 februarie, Simion Alterescu explică pe înțelesul tuturor cum stau lucrurile: "Casa Bernardei Alba nu este doar o închisoare pentru cele cinci fete victime ale despotismului matern, între zidurile și ferestrele acestei case sălășluiește întreaga Spanie, sunt zidurile și zăbrelele unei închisori gigantice în care se sufocă un popor întreg".

În fine, prozatorul Dan Petrașincu, în ziarul *Națunea* (4 febr.), condus de G. Călinescu, observă cu finețe: "Este un episod din marea robie socială a femeii, pe care o dezbată sugestiv piesa, în atmosfera tragic-sombriă a temperamentalului extrem mediteranean, care a produs, prin contrast, atâtea rigori monstruoase instinctelor naturale (...). Semnificațiile sociale ale lucrării rămân prea locale, ca un document la limita pitorescului".

Distribuția a numărat actrițe din toate generațiile, de pe întreaga scară valorică. S-a detașat, firesc, tragediana Ana Luca (Bernarda), care "și-a făcut o mască dură, aproape impresionantă", scrie Florica Șelmaru, "subliniind cu meșteșug rigiditatea și ipocrizia acestei femei monstru", adaugă în cronică sa Dan Petrașincu.

Au secundat-o Lilly Popovici, Didi Theodorescu, Elena Galaction, Emilia Cozachevici, Jeny Argeșeanu, Marcela Demetriu etc., privity cu simpatie de Simion Alterescu: "Interpretele... au avut o linie unitară de interpretare puțin monotonă, totuși dramatică și adesea impresionantă".

Oficiul partidului, Șeștelu, nu a înregistrat premiera. Blăzuit poziția "arbitrului ideologic" strunit de Miron Constantinescu, din cuvântul răspicat exprimat în coloanele "satelului" său *România Liberă*: "O piesă nu numai străină de preocupările omului de la noi, dar de natură... să-l deruteze și să-l lase în suflul o anumită amărăciune".

"Just"... "principal"... "critic"... pentru atmosfera însuflețitoare în care se pregăteau lucrările întâiului congres al Partidului Muncitoresc Român din 21-23 februarie 1948! Totuși, până la finele stagiunii, conștient de spectacole a Teatrului Național înregistrează 22 de reprezentanți.

Curând, Stalin se va răfui, deopotrivă, cu victimele lui Franco și cu supraviețuitorii brigăzilor internaționale din războiul civil spaniol.

Federico Garcia Lorca va fi redescoperit... după "dezgheț"!

Ionuț Niculescu

• Premiera absolută a piesei, în România

(decorurile erau concepute de Salvador Dali). - I se publică la Malaga volumul *Cântece* - La galeriile Dalman din Barcelona sunt expuse 24 de desene semnate de Lorca • 1928, 28 februarie - F.G.Lorca contribuie la apariția revistei *Gallo* (Granada) împreună cu Salvador Dali care realizează grafica. • 1929-1930 - Călătorește în S.U.A., oprindu-se mai întâi la New York. Studiază engleza la Universitatea Columbia. Contactul cu lumea americană îi inspiră celebrele poeme *Odă la Walt Whitman*, *Odă la regele din Harlem*, *Cimitir evreiesc* ș.a. - Se împrietenește cu marele muzician Andres Segovia. - Vizitează Cuba la invitația "Institutului de cultură hispano-cubaneză" și ține patru conferințe. • 1930, 24 decembrie - Premiera piesei *Minunata pantofăreasă* la Madrid • 1932 - Scrie piesa *Nunta însângerată* a cărei premieră are loc în anul următor, pe 8 martie, la Teatrul Beatriz din Madrid • 1933, 8 martie - I se reprezintă pentru prima dată piesa *Dragostea lui Don Perlimplin* cu

Belisa în grădina sa. - În septembrie începe un lung turneu în America de Sud (până în luna 1934), interval în care îi sunt jucate piesele *Mariana Pineda* și *Minunata pantofăreasă*; scriitorul pune în scenă piesa lui Lope de Vega *Doamna neroadă*. • 1934, 29 decembrie - Primit spectacol al piesei *Yerma* la Teatrul spaniol din Madrid. • 1935, 12 martie - Cu prilejul celei de a 100-a reprezentări cu piesa *Yerma*, Lorca își citește ciclul de poezii intitulat *Bocet pentru Ignaci Sanchez Mejias*. - La 18 martie, pe scena Căliceum din Madrid se joacă versiunea amplificată a piesei *Minunata pantofăreasă* în regia autorului. - În august Lorca termină piesa *Dona Rosita cea nemăritată*, a cărei premieră are loc pe 13 decembrie la Barcelona. • 1936, ianuarie - I se tipărește piesa *Nunta însângerată* - În iunie este terminată și citită unor prieteni piesa *Casa Bernardei Alba*. - În urma unor grave tulburări sociale și politice, la 19 august moare, asasinat, Federico Garcia Lorca.

Însângerată, femeia este eroină supremă, reprezintă universul dramatic cel mai bogat, poartă și apră iubirea. Federico Garcia Lorca pare inegalabil prin capacitatea sa de a crea artistică femeii drept creația superioară a naturii, instrumentul perfect hărăzit să facă ascultate și simțite în frumusețe și virtute tonurile vieții.

Casa Bernardei Alba este ultima și cea mai cunoscută scriere dramatică din opera sa. Este o piesă în care personajele - excelsiv femei - sunt admirabil definite: de la omniprezența și neînduplecata Bernarda, dominatoare prezență fizică și spirituală, determinând existența tuturor personajelor, până la ultimul rol Bernarda Alba, una cu rigoriile unei ordini existențiale întinate de prejudecări și conservatorism maladiv, mama - paznică a unor nedrepte legi nescrie și temerară neîndurătoare a propriilor fice, constituie un credibil și monumental caracter dramatic.

În *Casa Bernardei Alba*, unde clausturarea este impusă prin forță și unde totul pare așa de călând lumea și pentru totdeauna, se face simțită o abatere de la regulă, ceva aproape de neimaginat: Adela, mezină familiei, iubește, cum, de altfel, iubesc și celelalte surori ale sale, care își ascund simțimintele și visele. Adela iubește și are tăria să-și urmeze dragostea, împotriva atitudinii autoritare a mamei și a lumii ei, ceea ce nici una din celelalte n-au tăria să facă. Opoziția se simte, dar deocamdată mai puternică este Bernarda, stăpâna, învățată să-și impună neclintit voința și interesul, mama auzitoare care se consideră mandată să apere legi neiertătoare. Dar ceva major s-a întâmplat și sentimentul că se vor mai petrece fapte similare nu poate fi îndepărtat. Cu aparenta izbândă din finalul piesei, dominația Bernardei Alba începe să se subzecească, ceva nou pare pe cale să se producă, viața să-și impună firescul împotriva autoritarismului nemăsurat și a rigidității.

Virgil Brădăteanu

ULTIMA PIESĂ

În opera lui Federico Garcia Lorca, piesa *Casa Bernardei Alba*, din 1936, reprezintă creația de apogeu, ea constituie totodată punctul ultim al unei activități careia în același an i se va pune capăt. În august 1936, Lorca este "ucis pentru visele sale".

Ca dramaturg, trăgându-și seva din marea literatură spaniolă a secolului al XVI-lea, din creațiile lui Cervantes, Lope de Vega și Calderon de la Barca, din sursele populare iberice, receptiv față de impulsurile romantice și deschis modernităților contemporane, Lorca a ajuns la o bogată substanțialitate, transfigurată original în opere care-l înscriu printre marii creatori moderni.

Cel mai însemnat capitol din creația dramatică a lui Federico Garcia Lorca este ilustrat prin câteva opere de mare forță, începând cu tragedia baladescă *Mariana Pineda* (1925). Inspirată din istorie, ea evocă eroismul luptei dusă în Spania secolului al XIX-lea împotriva îngrădirilor și nedreptăților generate de putere. Eroina principală, Mariana Pineda, se profilează luminos pe firmamentul unei epoci întinsecate și are valoare de simbol al capacității femeii de a fi expresie de gingașie și totodată de tărie umană, de a-și trăi menirea și chemarea, de a le afirma și a le apăra chiar cu prețul vieții.

Mariana Pineda este în opera lui Lorca cel dintâi personaj feminin cu investitură tragică, cu nobile valori simbolice și dimensiuni de integralitate umană; luptând ea are capacitatea de a-și apăra convingerile și de a-și implini destinul. Tot femeile vor fi în opera sa individualitățile menite să așeze viața pe făgăvurile ei firești, să lupte în spiritul unor înalte principii de existență. De la *Yerma*, din piesa cu același titlu, la *Minunata pantofăreasă*, la *Logodnica* din *Nunta*

FORTĂREȚA BERNARDEI ALBA

Sub un soare torid, departe de râuri și de mare, printre fântâni cu apă otrăvită, o casă-fortăreață. Prin încăperile albe și prin curtea interioară, zidită de jur împrejur, se perindă, se urâsc, seucid femeile. Femei în dolii după un soț și un tată mort, tânjind după un bărbat în putere, viitor soț al uneia, amant al alteia și imposibil vis de iubire al celorlalte. Chipurile negre se decupează hieratic pe zidurile bătute de soare, dar pasiunea colcăie în adâncuri, strivită și încleștată de autoritatea stăpânei gineceului, Bernarda Alba. Cu o mână de fier își guvernează ea fiicele, servitoarele, bocitoarele, cu o mână de fier le orchestrează gesturile și cuvintele după ritualul sever al moralei admise. În casa-carceră toți se spionează și își sunt unii altora gardieni benevoli. De la servitoare până la surorile care cu ură se urmăresc prin întunericul nopții. Pentru ca nu cumva vreună să smulgă mai mult de la viață. Nu căsătoria convențională le umple de invidie, ci dragostea împărțită, fie și numai câteva clipe de un bărbat și o femeie. Bucuria nu are ce căuta în relațiile maritale, căsnicia este o instituție economică în care dragostea, dacă ar exista, ar reprezenta un scandal. Bernarda Alba veghează însă și a vegheat întotdeauna ca în casa ei să nu apară nici un fel de transgresiune. Credința în propria putere îi joacă însă de astă dată o festă și stăpâna absolută a clanului matriarhal nu bagă de seamă că ceva grav este pe cale să se petreacă. O iubire a devenit din vis, faptă și o fată de-a ei a păcătuit. Ce soartă o poate aștepta pe Adela, cea care a încălcat interdicția sexuală? Un exemplu de destin în se înfățișează pe dată - o femeie a făcut un copil nelegitim și l-a ucis. Tot satul este acum pe urmele ei și Bernarda Alba se alătură și ea corului care-i cere moartea. Femeia va fi lapidată nu se știe prea bine din ce motiv: pentru că a iubit în dezonoare sau pentru că a omorât un copil? Un alt exemplu de destin este nebulonia blândă a bunicii care, la 80 de ani, își cere partea de viață și visează să se mărite pe un țărn de mare. Adela alege însă sau este împinsă să aleagă o moarte imediată care o scutește de oprobriul public, de persecuție și de trădare. Cea mai bună soluție în circumstanțele date: pentru sora care aproape a terminat să-și brodeze trusoul, pentru cea a cărei minciună a dus la sinuciderea Adelei, pentru Bernarda Alba care va organiza o nouă înmormântare fastuoasă pentru copila ei neprihănită. Onoarea familiei a fost salvată și ca o fortăreață inexpugnabilă casa Bernardei Alba va continua să domine câmpia.

UN GÂND

Din perspectiva acestui stărsit de mileniu, "Casa Bernardei Alba" devine o radiografie a umanității în descompunere, o lume în conflict cu ea însăși. Drama socială propriu-zisă este neinteresantă în raportul cu tumultul interior, generat de tensiunile ajunse la extreme, de frustrări erotice - o colcăială nesfârșită a umanului.

Pentru mine piesa nu vorbește despre dragoste, nici despre conflictul dintre o mamă severă și fiicele sale, ci despre moarte. Despre moartea lentă, cu spasme și răbufniri de vitalitate, moarte a reacțiilor, moarte înceată și chinută care înseamnă de fapt viață.

Felix Alexa

Ilustrația programului: gravuri și litografii de Francisco Goya

Mioara Caragea

FEDERICO GARCIA LORCA

CASA

BERNARDEI

ALBA

Traducerea CICERONE THEODORESCU

Distributia

(in ordinea indicată de autor)

Bernarda	FLORINA CERCEL
Maria Josefa	SILVIA NĂSTASE
Angustias	CARMEN IONESCU
Magdalena	ECATERINA NAZARE
Amelia	IULIANA MOISE
	TATIANA CONSTANTIN
Martirio	LILIANA HODOROGEA
	MAIA MORGENSTERN
Adela	CECILIA BĂRBORA
La Poncia	ILEANA STANA IONESCU
Servitoarea	CRISTINA DELEANU
Prudencia	ILEANA IORDACHE
Prima femeie	DIDONA POPESCU
A doua femeie	CATIȚA ISPAS
A treia femeie	ARISTIȚA DIAMANDI
Fata	MIHAELA DUMITRU
Regia artistică	FELIX ALEXA
Scenografia	IRINA SOLOMON DRAGOȘ BUHAGIAR
Muzica	DORINA CRIȘAN RUSU
Mișcarea scenică	FLORIN FIEROIU
Regia tehnică	Marcel Bălănescu
Sufleor	Emilia Petrescu
Lumini	Alexandru Dobrogeanu
Sonorizare	Vasile Vasile Nicolae Toncoglaz

Vlad Stănescu (șef regizorat), Ing. Corneliu Ciolac (inginer șef), Ing. Veturja Gavrilă (șef serviciu energetic), Ing. Ionel Pascu (șef serviciu electronic), Dionisie Dărău (șef producție), Nicolae Ioan (șef tâmplărie), Vasile Mateias (șef atelier mecanic), Tudor Vasile (șef atelier croitorie bărbați), Ana Popescu (șef atelier croitorie femei), Constantin Alexandru (șef atelier tapiserie), Teodora Telea (șef atelier mode-flori), Ilie Preda (șef atelier boulangerie), Ion Zaharachescu (șef atelier cizmărie), Gheorghe Mihai (șef atelier pictură), Viorel Pater (șef atelier sculptură-butaforie), Ion Tudorache (șef mașinist), Costin Misbach (șef machiaj), Victoria Voinea (peruci-coafură), Eugenia Radu (broderie).

Director general **Fănuș Neagu**
Director artistic **Dinu Cernescu**